

Тры старонкі рукапісаў Коласа Расійцы прадалі беларусам за 1000 долараў

Письменнікі Ганад Чарказян і Станіслаў Сакалоў выкупілі рарытэт і бясплатна перадалі ў Музей Якуба Коласа ў Мінску

Рукапісы класіка вярнуліся ў літаратурна-мемарыяльны музей аkurat на ягоны дзень народзіну. Аператыўна спрацаваў пэат Ганад ЧАРКАЗЯН. Спадар Ганад у нядаўнім мінулым працаваў загадчыкам аддзела выдавецтва «Мастацкая літаратура». Цяпер пайшоў на пенсію, але любоў да кніг засталася. Не дзіва — на добрую справу ён выдаткаваў сваю месячную пенсію!

— Усё пачалося з таго, што ў адной газэце я пабачыў інфармацыю, што ў Расіі ў інтэрнэце прадаецца кніга Якуба Коласа з аўтографам, — гэта пэат Чарказян. — А побач — калонка з аптыманам вядомых людзей: ці набылі б яны такую рукапісы ці аўтографы? Адказаў чалавек дэсяць — і ніхто з іх «не купіў бы». Адзін нават заявіў, што ахвотнай узяў бы за вялікі грошы аўтограф якога-небудзь галіцускага акцёра. Гэта мяне па-чалавечы закрунаў! У той жа дзень я патэлефанавала сюды, у музей Коласа, і спытаў у дырэктара Зінаіды Мікалаевы, ці ў курсе яна, што такая кніга прадаецца. Зінаіда Мікалаева пацвердзіла, што музей гэта вельмі цікава, што яны вядуць перамовы аб кошы. Я адразу сказаў: «Дамаўляецеся — я згодны аплаціць!» Узрэчы дамовіліся з прадаўцамі, што і чалавек прывязе кнігу ў Мінск. Гэтую кнігу «Суд у лесе» Колас у 1945 годзе падпісаў загадчыку аддзела газеты «Правда» Сяргею Кошчаніну. А прадала рарытэт Ганад Чарказян. У выніку кнігу прывезлі ў Мінск, сын Якуба Коласа Міхась Міцкевіч пацвердзіў, што гэта почырк бацькі — і я набыў кнігу для музея. Варта зазначыць, што «па дарозе» яны павялічылі кошт — з 5000 да 6000 расійскіх рублёў, у выніку дзяляцца аддаць ім каля 600 тысяч беларускіх рублёў! Але тут высветлілася самае цікавае — што апроч кнігі, чалавек прывёз паказачы нам яшчэ і тры старонкі Коласавых рукапісаў — верш, ліст, над-

Зінаіда Камароўская і Яраслаў Журавіцкі за бясцэнны падарунак музею.

Каментар музея

«Для нас важны кожны аўтограф, кожны радок Коласа!»

Дырэктарка Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа Зінаіда КАМАРОЎСКАЯ кажа, што вяртанне рукапісаў у дом паэта — сапраўды цуд. Бо вярнуліся з-за мяжы, і выкупілі іх для музея прыватныя асобы.

— Трыцца лістапада, у дзень народзіну Коласа, у нас звычайна праходзіць літаратурнае свята «Каласавічы», у межах якога адбываецца навуковая канферэнцыя, — гаворыць спадарыня Зінаіда. — Ужо стала традыцыяй, што ўдзельнікі прыходзяць у музей са сваімі знаходкамі, якія датычацца жыцця і творчасці Коласа. Сёлета была 25-я па ліку канферэнцыя, былі ўдзельнікі з Балгарыі, Літвы, Украіны... Але за ўвесь час (а ўжо працуе 23 гады) ніколі не было такога, каб рукапіс Коласа прыйшоў з-за мяжы! І не проста прыйшоў, а падараваны нам Ганад Бадрыневіч, яго выкупіўшы. Прыёмам, што Ганад Бадрыневіч, чалавек з небеларускімі каранямі (Ганад Чарказян паводле нацыянальнасці курд — Г.Л.), разумее важнасць таго, што рукапісы Коласа павінны знаходзіцца ў сваім доме.

— **Няколі каштоўная гэтая знаходка, улічваючы вашыя немалыя фонды?**

— Для нас важны кожны аўтограф, кожны рукапіс! З моманту, калі Коласа не стала, мінула шмат часу. І застаецца шмат аўтографу і рукапісаў Коласа, якія пакуль што не знайшлі месца ў нашым доме, у доме Коласа. І гэтыя кніжкі, гэтыя рукапісы — сапраўды скарб! Нават надзісь, з зробленыя алуком, захаваліся цудоўна! Мы будзем вельмі ўдзячныя ўсім, хто дапаможа знайсці нам іншыя рукапісы паэта!

Экспозіцыя

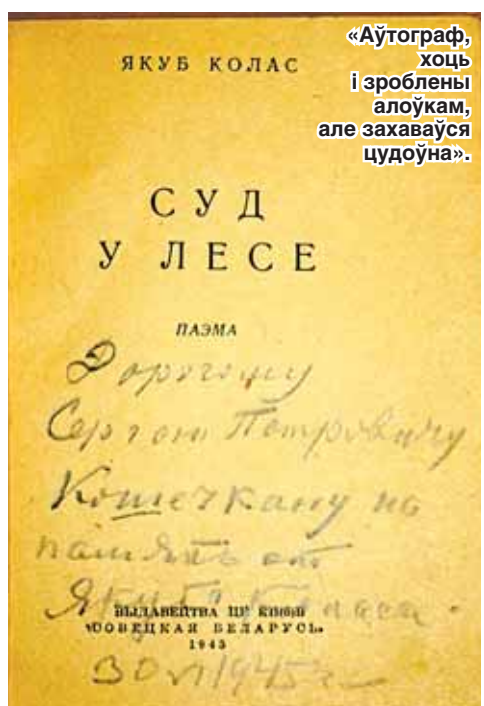
«Я болел четыре месяца воспалением лёгким...»

Ліст, выкуплены Станіславам Сакаловым і перададзены ў Музей Якуба Коласа, яшчэ нідзе не друкаваўся. Музей павінен мець права першай публікацыі — таму прасілі не друкаваць і нас. Але, разумеючы, што шаюны чытач памірае ад цікаўнасці, дазваляем сабе пахулганіць і прывесці некалькі радкоў. Правапіс і мова арыгіналу захаваныя.

1.XI.1948 г.

Дорогие товарищи!

...Меня просили написать статью. Но это для меня уже трудно: 1. Одну статью я послал в «Литературную газету», 2. Я болел четыре месяца воспалением лёгким. Недавно вышел из больницы. Последствия такой болезни в моем возрасте очень сильно дают себя чувствовать...

«Аўтограф, хоць і зроблены алуком, але захаваны цудоўна».

Далей класік піша, што спецыяльна для «Правды» напісаў верш «Савецкія годзі» — і нават сам знайшоў перакладчыка на рускую мову. Да ліста прыкладна і сам верш — напісаны ад рукі па-беларуску.

Дарчы, надзісь на канверце, зробленыя рукою Коласа, расійцы прадалі асобна — фактычна за 300 долараў:

Заказное
Куда: Москва, 40 Ленинградское шоссе, ул. «Правды», д. 24 Редакция «Правды»
Кому: Отдел «Литературы и Искусства» Минск, ул. Пушкина, 56 Якубу Коласу

Глеб ЛАБАДЗЕНКА.

«У ПРАЁМЕ ІМГЛЫ ЗАСТАЮСЯ КАХАНАЙ!»

Крама кветак. Я з сумнымі вачыма (бо еду далёка не ў вясёлае месца) прашу:
— Мне, калі ласка, два жоўтыя цюльпані.
— Вам завярнуць у газету, каб не змерзлі?
— пятаецца прадавачка.
— Так, дзякуй.
— Калі ласка, — падае яна мне газетны скрутак.

Усходнія імглі плаваты тым, што тут пахаваны многія беларускія знакамцісці, адданыя сыны і дочки нашай краіны. Я не разлічыла час, і пакуль дабралася, на дварэ ўжо сцягнела. Гэта крыху пабохае, але вяртацца дадому з двума цюльпанамі не хочацца. Я няпэўна ўваходжу за агароджу.

— Добры вечар, дарагія мае, — ціха вітаюся, прыскаючы заветны скрутак да грудзей. Ён адрасаваны ёй, палескай журавіцы, «што не вяне пад снегам і ў грозны мароз», Яўгеніі (як жа хочацца назваць яе Жэнецкай!) Янішчыц.

Я спрабую прагуляцца ўздоўж алеі. Чым глыбей заходжу, тым больш аддаляюся ад гарадскага святла. Невядомасці і цемра палюхаюць. Тады я падступаю да першага шэрагу роўных кургану — буду шукаць яе.

На помніках няма авальных партрэтаў. Іх пазіцыю па прызвучан. Быкаў, Караткевіч, Мулявін, сын і бацька Яроменкі. Нездзе тут павінна быць і яна. Я з хваляваннем яшчэ і яшчэ праходжу могільны шэраг. Шукаю жанчыну з крыжам праціскаюся скрозь шчыльныя помнікі, лабірую між свежых кургану і апынаюся ў наступным паўзроўчым шэрагу. Амаль нічога не бачу. То высока задзіраю галаву, выглядаючы пастанам з жанчынай-анёлам, то прыгнуаю да самай зямлі, каб працітаць надпіс на чарговым помніку. Безнадзейна крочу па халоднай зямлі, слізаю вачыма па прыгожым помніках, зрэдку аглядаюся. Што?! Некалькі крокаў назад... На мяне глядзіць яна. Не «палеская леуценніца», не «адна з самых спраўных птушак нашай нацыянальнай літаратуры», а Жанчына. Той шчыmlіва-загадкавы позірк, лёгкая ўсмешка, чароўныя ямачкі.

...Засталіся на абліччы толькі Вочы мае, поўныя табыі.

вышыні натхнення», а намалывала б яе дзяўчынкай-матыльчэкам. Але тая ж Васілевіч у сваіх успамінах кажа: «Я ведала Жаню не толькі як Паэтэсу. Я ведала — Маці і Жанчыну». Вось яна! Такая! Толькі такая! Статная, прыгожая, духоўная, крылатая! Жанчына!

Прафесар Вячаслаў Пятровіч Рагойша пазнаёміўся з Жаняй Янішчыц, як толькі яна патупіла на фільмак БДУ — у 1965 годзе. Ён тады быў аспірантам і нават чытаў лекцыі на яе курсе. У доме, куды незадоўга да сваёй гібелі пераехала Яўгенія з сынам, яны былі суведзямі. А пазнаёміў іх Сяргей Панізік, тады яшчэ будучы муж Жэні, яе адзінае каханне.

— Яна была непасрэдна, вясёлая такая, вельмі эмацыянальная, — узгадвае Вячаслаў Пятровіч. — Вучылася выдатна. Часта выступала.

Малады пэат Сяргей Панізік сустрэў Жэню на Палессі. Дзяўчына піша добрыя вершы, прыгожая — закахався. Вяселле пэату гуляў і ў «Журавіцы». Максім Танк быў сватам. Малады былі на сёмым небе ад шчасця, і ўсе за іх давадаліся. А пасля пачаліся бурды. Для двух творчых людзей гэта вялікае выпрабаванне. І яны яго не вытрымалі.

Панізік у той час быў вайсковым журналістам. Трапіў у Прагу, калі туды ўваў і расійскія войскі. Яўгенія заставалася ў Беларусі.

Нарадзілася дзіця. Адлегласць не спрыяла адносінам. Калі сям'я ўз'яджалася, пераход не стала менш. Доўгі час у маладых не было сваёй кватэры. Разам яны прахрылі каля шасці гадоў.

— З Сяргеем Панізікам я падтрымліваю сяброўскія адносіны і да сёння. І ведаю, што не ён быў ініцыятарам разводу, — паглыбляецца ва успаміны Вячаслаў Пятровіч Рагойша. — Можна, ён і вінаваты. Але развод ініцыявала яна. Нават сына перапісала з прызвічка Панізік на Янішчыц. Але праўшчу час, я бачыў яе сумную. Часам яна, як бы між іншым, пыталася, як там Сяргей. Ён доўгі час быў адзін, а пасля атаніўся. Ад другога шлюбу ў Панізіка дачка Вераніка. А ў Жэні не складалася асабістае жыццё. Любоўная лрылька Янішчыц — гэта сум, жалба, можа, і раскаянне, можа, і спадзеў на вяртанне. За некалькі месяцаў да яе заўчаснай смерці я сустрэў яе на вуліцы. Кажа: не ведаю чаму, але так пайшлі вершы — не паспяваю запісваць. Неўзабаве пасля гэтага яе не стала. Яна магла шмат яшчэ зрабіць.

20 лістапада мы адзначаем дзень нараджэння Яўгеніі Янішчыц. А праз пяць дзён — гадыню яе смерці... Асвяткаваць сваё саракагоддзе, у росквіце славы непрыручана птушка паляцела з балкона сваёй новай кватэры над Свіслаччу.

Яе было муж Сяргей Панізік сёння вядомы беларускі пэат, перакладчык, старшыня праўлення таварыства «Беларусь — Латвія». Іх сын Андрэйка — паспяхова бізнэсмен — сам стаў бацькам. А яна «у праёме імглы застаецца каханай!»

— Жэнецка (я не ўтрымліваюся і звяртаюся да яе менавіта так), падарыце мне Вашыя крылы. Я таксама хачу быць такой!

Слёзы капаюць з вачэй. Я столькі хачела расказаць ёй. А цяпер і не ведаю, што гаварыць. Плачу і дзякую.

...Дык дзякуй Вам за хлеб, За соль — асобны дзякуй.

А яна тужліва ўсмешкаецца і ўглыдаецца удалечыню. Разгортваю газетны скрутак. На халодным кургане зажаўцелі дзве вясновыя кветкі.

Але праўда: сёння, у гэты міг, Дзе святла і музыкі даволі, Шчаслівая і адзіночый усміх, — Я такую не бачыла ніколі!

Тацяна САЛДАЦЕНКА.
Фота аўтара.

Жэнецка

Смяюцца вочы, поўныя святла. А на губах — гарчавінка самасты. Толькі потым я заўважыла крылы за спінай, працёрла запылены надпіс: Яўгенія Янішчыц (1948-1988). Алена Васілевіч пісала, што не стварала б партрэт Жэні Янішчыц з крыламі за спінай, якія «ўзносяць у паднебныя...»

ФЭН-ШУЙ ГАРАСКОП

Нядзеля, 21 лістапада
Дзень спрыяльна для бізнэсу, навування, пасрэднай дзейнасці. Можна займацца перадачай і атрыманнем інфармацыі, любымі відамі творчасці. Гэта дзень святагу, задавальнення і адпачынку.

Панядзелак, 22 лістапада
Вывучайце рамяствы, заключайце пагадненні, падарожнічаце.

Сярада, 24 лістапада
Могучь здарыцца канфлікты.

Спрыяльна асцерагайцеся пахавальных цырымоніяў. Іншыя справы таксама бесплечныя.

Аўторак, 23 лістапада
Спрыяльнае час для бізнэсу, менеджменту, грамадскіх мерапрыемстваў, актыўнай дзейнасці. Кантралюйце расходы, фінансавыя пытанні і забяспечце захаванасць сваім зберажэннем.

Серада, 24 лістапада
Могучь здарыцца канфлікты.

непрыемныя высвятленні адносін, сваркі. Дзень добры для рыбнай лоплі і пакарання злачынстваў. Астатнія справы недаручы.

Чацвер, 25 лістапада
Вясельная цырымонія, пераезд, культываванне Дао, афарбоўка сцен — такая справа спрыяльная. Неспрыяльна рэзаць што-небудзь, саджаць расліны і капаць канавы.

Пятніца, 26 лістапада
Плаціць па рахунках, мяняць і гандляваць, падарожнічаць — усе гэтыя справы будуць надзвычай паспяхоўныя. Пазбягайце землякопных работ, падарожжаў па вадзе, адкрыцця складу і сховішчаў скарбаў.

Субота, 27 лістапада
Арганізуйце вяселлі, выпраўляйцеся ў працяглае падарожжа, капайце зямлю. Усё гэта будзе спрыяльна. Аднак пазбягайце распаўсюджваць чуткі.

80 ГАДОЎ ТАМУ ЯНКА КУПАЛА ЗРАБІЎ ХАРАКІРЫ

Хто давеў першага народнага паэта да такога адчайнага ўчынку, высвятляў спецыяльны карэспандэнт «Звезда» Глеб ЛАБАДЗЕНКА

22 лістапада 1930 года Янка Купала піша перадсмяротны ліст, затым бяры нож і заганяе яго сабе ў жывот. Плаза ўратавалі. Але гэты эпізод падзяліў лёс Купалы на дзве часткі. Першая — Апостал Адраджэння, аўтар «Тутэйшыя», «Прарока» і г.д. Другая — аблаўрачаны, прыкрытыя пэат, які піша оды таварышу Сталіну. Што падтурнула тады Нацыянальнага Гэнія да такога адчайнага кроку? Пра гэта мы гутарым з вядучым навуковым супрацоўнікам Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы ў Мінску Фанай ВАДАНОСАВАЙ.

— **Фаня Александрэўна, што давяло першага народнага паэта Беларусі да спробы самагубства?**

1930 год — гэта трагічны год. Не толькі для Купалы, але і для беларускай інтэлігенцы ўвогуле. Вядомы гісторык Расціслаў Платонаў у свай час знайшоў у Нацыянальнаму архіве хатнюю для нас матэрыял. Гэта даносы на Янку Купалу, у тым ліку на дзяржаўнаму ўзроўні. Есць там, скажам, спіс кампраметуючых звестак на акадэмікаў, на беларускіх пісьменнікаў... І калі ў 1930 годзе Купала ішоў пятым нумарам, то ў 1937-м ён ішоў ужо першым нумарам! Таксама да нас трапіў з Архіва КДБ вельмі цікавы матэрыял. Перад спробай самагубства Купала напісаў ліст на імя старшыні ЦВК СССР і БССР Чарвякова. Ліст гэты апублікаваны. Як жа ён з'явіўся? А справа ў тым, што тая міфічная арганізацыя, Саюз вызвалення Беларусі, у кіраванні якой вінаваціў Купалу, — гэта не была арганізацыя як такая. Гэта былі людзі, якія дбалі пра Беларускаму, пра развіццё нацыянальнай мовы і культуры, літаратуры, дбалі пра незалежнасць. І на гэтай справе пачалі халаць блізкіх сяброў Купалы — было арыштавана больш за 100 чалавек! Есць вельмі страшныя звесткі, як за адзін дзень у так званы «амерыканцы», мінскай турме НКВС, было расстраляна шмат прадстаўнікоў беларускай інтэлігенцы! Многія з іх былі сябрамі Купалы. І абвінавачвалі яго нацдэмаў. Сёння такіх людзей мы называем патрыётамі.

— **А самога Купалу дапытвалі, ён даваў паказанні?**

— Прышоў час, калі і Купалу пачалі цагаць на начныя допыты. Есць успаміны, што ўвечары спыняўся «варанок» (людзі сталага веку ведаюць, што гэта

машына, якая перавозіла арыштаваных людзей). Купалу не арыштоўвалі, яго забралі на ноч на допыт, давалі яму пытанні — пра пэсу «Тутэйшыя», пра альманах «Адраджэнне», пра яго сяброў. Купала быў крыштальна чысты чалавек — абгаворваць сваіх сяброў ён проста не мог! Жонка Уладзіслава Францаў — абгаворваць сваіх сяброў ён проста не мог! Жонка Уладзіслава Францаў удзел у Першай сусветнай вайне, быў рэпрэсаваны потым... Ён казаў Купалу першую дапамогу. Дарэчы, ёсць успаміны, што ў момант спробы самагубства на кватэры Купалы былі прадстаўнікі НКВС. Але дакументаў такіх у нас няма, пэзна кажаць чыжжа... Пасля выкліку «хуткай дапамогі» Купалу адвезлі ў 1-ю клініку, дзе аказалі дапамогу. Паводле успамінаў, ля ягонай палаты дзяржуры выкавец з белым халатом на плячак. Рана ў Купалы вельмі мільна загойлася — як яшчэ адна дэрга загойвацца ў чалавека ў такім стане? І адначасна да Купалы ўвайшоў выкавец з падносам пачастункаў: дарагія цыгарэты, садавіна, салодкае. Ён паставіў паднос і сказаў: «Іван Дамінікавіч, з вас знялі абвінавачванне». Купала нібыта нават не павернуўся паглядзець. Неўзабаве яго перавезлі дадому, Купала быў у дрэнным стане. Адначасна да яго прыйшоў тагачасны прэзідэнт Акадэміі навук Усевалад Ігнатоўскі. Ён сказаў Купалу: «Янка, ты павінен жыць, ты ў нас адзін». А на наступны дзень Ігнатоўскі скончыў жыццё самагубствам: НКВСцаўцы ўсе абвінавачванні з Купалы перакінулі на Ігнатоўскага, вялікага беларускага навукоўца і патрыёта...

Праз некалькі месяцаў у газэце «Звезда» быў надрукаваны страшэнны пакаянны ліст Купалы. Літаратурнаўцы лічаць, што яго пісаў вядомы літаратурнаўца ад НКВС Бэндэ. Міркуйце самі, ці мог Купала пісаць такое на сваіх сяброў і фактычна на сябе: «Не магу змоўчыць і павінен тут выказаць шчырае працэс і вялікае абурэнне супраць таго, якім, гэтыя нацыянал-фашысты, служачы сацыяльна-нацыяналістам вывазачнаму руху Зах. Беларусі, якая стогне пад пяцію акупантаў...». Купала «пакаёўка» — пасля гэтага яго прыйшоўся спяваць песні Сталіну, сацыялістычнаму ляду жыцця... Ягонае жыццё падзялялася на дзве часткі. І яго мяркуюць даследчыкі, на гэтым Купала, які Пракор Адраджэння, скончыўся. Яго зламалі і выкарысталі на карысьць улады...

— **Фаня Александрэўна, але нават у перадсмяротным лісце Купала пра радок спявае асанны савецкаму ляду...**

— Разумеюце, ён збіраўся адыходзіць, але заставалася вялікая сям'я

— жонка, маці, сёстры, шматлікія пляменнікі... Ён баўся за іх... Вы цудоўна ведаеце, што рабілі са «сваімаі ворагаў народа».

— **Апроч нагнятанна абстаноўкі з допытамі, ці мог сыграць фатальную ролю выпадак з вершам, пра які Купала піша ў перадсмяротным лісце?**

— Купалу абвінавачвалі вось у чым. Калі Пилсудскі ўвайшоў у Мінск, у газэце «Звон» быў надрукаваны ягоны верш «Паўстань». А ніжэй — навіна, што Пилсудскі ў Мінску. Такім чынам, Купалу абвінавачвалі, што ён вітае прыход Пилсудскага. Асабліва цікава Купалу «паэз» Дзямян Бедны, які напісаў абразлівы верш кіштальту: «Гопс Янку словыныч перавалілі в шип змеиний». Але можна сказаць адназначна: верш «Паўстань» — гэта пэатрыя канцэляцыя незалежнасці Беларусі! І ніякага дачынення да Пилсудскага ці нейкага іншага ён не мае. Гэты верш — зварот да беларусаў!... Але выкупілі ўсё тым вось чынам. У выніку ўсё разам у суккупнасці — допыты, расстрэлы і арышты сяброў, ды яшчэ гісторыя з вершам — і прывялі да такога трагічнага ўчынку...

Запрашаю ўсіх чытачоў «Звядзі» да нас у музей, дзе вы знойдзеце яшчэ больш матэрыялаў па гэтай тэме.

У публікацыі выкарыстаныя матэрыялы і здымкі з фондаў Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы.

ПЫТАННЕ РУБАМ

Панамарэнка прапаноўваў Сталіну расстраляць Купалу з Коласам?

Калі былі апублікаваныя успаміны кіраўніка Беларусі ў канцы 1930-х — пачатку 1940-х гадоў Панцеляімона Панамарэнка, адтуль пайшла гуляць гісторыя, як ён, Панамарэнка, уратаваў ад смерці Купалу з Коласам. Маўляў, былі выписаныя ордэры на арышт, а ён паехаў да Сталіна прасіць — і ў выніку «ордэры замянілі на ордэны».

— Гэта — не так, — кажа Фаня Вада-носава. — Панамарэнка такім чынам стараўся абліць сябе. Насамрэч — ён адзін з тых, з-за каго Купалу маглі расстраляць. Даўно апублікаваны ліст Панамарэнка Сталіну ад 21 лістапада 1938 года «Кі беларускаму саюзу, літаратуре і пісателю». Каб разабрацца, варты прывесці сюсю некалькі цытатаў з таго ліста.

● **Найбольш крупную контр-рэвалюцыйную нацыяналістычную работу прывел саюз «савецкіх» пісателёў Беларусі, ідэю возглавляемых всегда десятком профессиональных писателей (в том числе известные Янка Купала и Якуб Колас), и всегда для прикрытия (в том числе и сейчас) имевший у руководства коммунист...Здесь был центр-штаб национал-фашистской пропаганды».**

● **«Лозунг «Да здравствует годовщина Октябрьской революции» на белорусском языке «Няхай жыве гадына Кастрычніцкай рэвалюцыі», іспохаблен от начала до конца. Белорусы говорят здравствуй, а «няхай» означает «пусть» в смысле пренебрежительного «так и быть». Гадвіна означат гада большого размера. Так и говорят «Ух, якая гадына». Кастрычнук — октябрь. Но кастрыца — это не лен, а отбросы от льна...».**

● **«Янка Купала говорит, что все, что он написал при Советской власти, не творчество, а дридушчико. Они говорят о том, что говорят литература сведена на роль придатка, разъясняющего или восхваляющего, что это не творчество, а иллюстрация. В литературе нельзя ничего ставить и решать, так как партия уже решила на много лет вперед, план составлен, иллюстрируй Я.К.».**

Здымак таго часу, калі Купала зрабіў харакіры. Пэат выказаў прыгнечаны і зламаны...

ПЕРАДСМЯРОТНЫ ЛІСТ КУПАЛЫ

Старшыні ЦВК СССР і БССР т. Чарвякову. Таварыш старшыня!

Яшчэ раз перад смерцю заяўляю, што я ў ніякай контррэвалюцыйнай арганізацыі не быў і не збіраўся быць. Ніколі не быў контррэвалюцыянерам і да контррэвалюцыі не імкнуўся. Быў толькі паэтам, які думаў аб шчасці Беларусі. Я ўміраю за Савецкую Беларусь, а не за якую іншую.

Верш мой справакавалі:

1. Лёсик, надрукаваўшы яго побач з артыкулам, прысвечаным Пилсудскаму, аб чым я не ведаў, бо быў у вёсцы.

2. Шыла, які асвятляў Дзямян Беднаму гэты верш у правакідным сэнсе.

3. Я сам, змясціўшы яго ў зборніку, не прыдаўшы гэтым палітычнага значэння.

Я вельмі прасіў бы разлітываць мяне перад працоўнымі Сав. Беларусі. Гэта можна лёгка зрабіць. Верш, змешчаны ў зборніку, мною выпраўлены. Прасіў бы выраць гэты верш і кіньку выпусціць.

Яшчэ адна просьба да Вас. Заапякуецца маймі

сэм'ямі, што тут у Менску і ў Барысаве. Я ўміраю з цвёрдай верай ў вечнае існаванне Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі. Папрасіце ГПУ, каб не цягалі майей жонкі. Яна таксама, як і я, ні ў чым не павінна.

Бібліятэку сваю перадаю Бел. Дзярж. Бібліятэцы.

Шчыра дзякую за ўсё тое добрае, што для мяне зрабілі партыя і Сав. улада.

Уміраю, прымаючы тое, што лепей смерць фізічная, чымся незаслужаная смерць палітычная.

Відаць, такая доля пэату. Павесіўся Ясенін, застрэліўся Маякоўскі, ну, і мне туды за імі дарога.

Шкадую толькі, што не змогу болей прымаць узел у вялікім будаўніцтве, якое разгарнула партыя і Сав. улада ў БССР.

Няхай жа жыве гэта новае творчае жыццё для шчасця ўсяго чалавецтва.

Янка Купала.

Памылілі свае, такія ці іншыя, я збіраўся выправіць, але не паспеў.

Менск, 22-XI-30 г.